

nem volt elődje és nem volt utódja. Szeberényi megértően jellemezte ennek a csodálatos embernek gyakorlati meddőségét, de egyben rámutat arra is, hogy Kierkegaard azon *nagy tévedők* közé tartozott akik megtalálták az igazságot, melynek erejével az emberi lelket az örökkévalóság jegyében kell a tökéletesség felé irányítani. (Kemény Gábor)

HALASY-NAGY JOZSEF: A FILOZÓFIA KIS TÜKRE. (Kir. Magy. Egyetemi Nyomda, Budapest)

A könyv tényleg könnyű nyelven, népszerűen mutatja be az iskolás filozófia részéről szóba jöhető problémákat. Elmondja, milyennek képzelet a filozófust. Csillogó, ötletes ez a jellemzés. Szembehelyezi a próféta és a művész, az önátadás és önállítás képviselőit, — a filozófus mindakettő keveréke. A filozófus lélek gátlásait azután ebből a tényből vezeti le, kétségtelenül érdekesen. Ezután az igazság kérdése felé fordul, ami szerinte független a valóságtól, a tértől és időtől, léte önmagában áll. Ezzel kapcsolatban nem mulasztja el az ellenkező álláspontok (relativizmus, pragmatizmus, fikcionalizmus) ismertetését. Felvázolja az ismeretelmélet főbb irányzatait is, leszögezve a maga álláspontját, mely szerint megismerés csak úgy jöhet létre, ha a tárgy és tudat azonos logikai szerkezettel bír. Hogy e felfogástól filozófiai idealizmusa ne szenvedjen kárt, még hozzáteszi: „Persze e közös logikai mozzanatok nem a lét, hanem az érvényesség síkjában fekszenek... Mert, ha valami érvényes, ebből még nem következik, hogy a valóságban létezik is.“ (Szerinte ezen a ponton bukott meg Hegel pánlogizmusa.) — A tudomány sorsát a logikai alapelvek határozzák meg — folytatja egy más fejezetben, — viszont az igazságnak más jelentőséget tulajdonít a természettudós és más a történetirő. A abszolút igazság egyedüli birtokosa Isten. Természetesen részleteikben mindezekről sokkal többet mond, a lényeg azonban ennyi. — A világnézetekről szólván két főbb világnézeti irányt emel ki. Lélektanilag az önállítás ösztönéből vezeti le a naturalizmust és az önátadásból az idealizmust. A naturalista szemében a valóság jelent mindent; csak a földön kíván otthon lenni, minden lény egyenlő sokat és egyenlő keveset ér s e felfogást a társadalomra alkalmazva megkapjuk az egyenlősítő demokrácia alapelvét. A naturalista legfőbb élettevékenysége a létért való küzdelem, minek következtében eszményhijas, antimorális, szélsőségesen egoista, csak a maga egyénisége érdekli, a társadalmi szerződést kényszerből, csak azért ismeri el, mert önmagában nehezebb harcolnia. A naturalista szerint a társadalmi lét is hasonló küzdelem, de itt már tömeg tömeg ellen, osztály osztály ellen harcol. „Ebből tevődik össze — írja — a történelmi folyamat, melynek hőse a naturalizmus világnézete szerint sohasem az egyén, hanem a névtelen tömeg... Ebből a felfogásból táplálkozik a szocializmus, ez a történelmi materializmus filozófiai magja.“ Ismerjük ezeket a megállapításokat, viszont tudjuk azt is, hogy mennyire nem érintik ezek a materialista dialektika lényegét. Átgondolásai természetére elég csak arra az egy ellenmondására utalni, hogy az egyén és a társadalom rosszul egyensúlyozott kölcsönhatásából eredő osztályharc korántsem azonosítható magával a szocializmus végső célkitűzésével. A létért való küzdelem a legkevésbé sem a végső célt jelenti, hanem az egyéni-társadalmi élet színvonalának emelését.

A könyvet klasszikus filozófusok szövegdarabjainak bemutatása zárja. Ebben a sorban helyet foglal Kornis Gyula magyar kultuszminiszteri államtitkár is Platon, Aquinoi Szent Tamás, Descartes és mások mellett. Ehhez bizonyára fölsőleges a bővebb kommentár. (Domokos Aranka)